

การพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม สำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร*

THE DEVELOPMENT OF PARTICIPATORY DEMOCRATIC CITIZENSHIP POTENTIAL AMONG YOUTH IN YASOTHON PROVINCE

กนต์ ศรีหาล้า, จำรัส บุตดาพงษ์, วรเชษฐ์ โทอิน*

Kanta Srilah, Jamras Buddhapong, Worachet Tho-un*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ยโสธร ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Yasothon College of Religious Studies, Yasothon, Thailand

*Corresponding author E-mail: worachet.th@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร 2) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยผ่านกระบวนการที่ยึดบริบทจริงของท้องถิ่น 3) ทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเยาวชนเป้าหมายและประเมินผลความเปลี่ยนแปลง และ 4) ปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์พร้อมจัดทำคู่มือเพื่อการขยายผลในระดับจังหวัด ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาแบบผสมวิธี เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแบบโควตา 361 คน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน และประเมินนวัตกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ 13 คน ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ข้อมูลเชิงคุณภาพตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการคำนวณ PNI_{Modified} (PNI = 0.5385) ชี้ว่า “ประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่” เป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเร่งด่วน โดยควรจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เวทีสาธารณะ และระบบพี่เลี้ยงด้านจิตวิทยาพลเมือง 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ คือ 2.1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2.2) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 2.4) เกณฑ์การประเมินศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย 3) ผลการทดลองใช้ พบว่าเยาวชนมีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเคารพความคิดเห็นผู้อื่น การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การบูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย และ 4) การจัดทำคู่มือขยายผลนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการระหว่างการเรียนรู้ทางสังคมประชาธิปไตยกับการพัฒนาเชิงพุทธธรรมที่มุ่งพัฒนาเยาวชนอย่างองค์รวมทั้งด้านปัญญา จิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพพลเมือง, ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม, เยาวชน

Abstract

This research article aimed 1) To examine the current conditions and problems in developing the capacity for participatory democratic citizenship among youth in Yasothon Province; 2) To develop a model for enhancing democratic citizenship capacity through processes grounded in the local

sociocultural context; 3) To pilot the model with target youth groups and evaluate the resultant changes; and 4) To refine the model and produce an implementation handbook for province-wide scaling-up. A mixed-methods research and development design was employed. Quantitative data were collected through questionnaires from 361 youths selected via quota sampling. Qualitative data were obtained from in-depth interviews with 30 key informants, and 13 experts evaluated the innovation. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index (PNI Modified), Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis. The credibility and trustworthiness of the qualitative data were established through triangulation. The findings were as follows. 1) The PNI Modified result (PNI = 0.5385) indicated that "democracy and new-generation adolescents" is a priority area requiring urgent development. Recommended interventions include practice-oriented activities, public forums, and a mentoring system focusing on civic psychology. 2) The developed model comprises four components: 2.1) A conceptual framework for development; 2.2) A set of learning activities; 2.3) An operational manual for implementation in educational institutions and communities; and 2.4) Criteria for assessing democratic citizenship capacity. 3) The trial implementation demonstrated that youths showed significant development in democratic knowledge, attitudes, and behaviors, particularly in respecting others' opinions and engaging in constructive expression. The integration of core Buddhist principles contributed to the enhancement of emotional intelligence in democratic citizenship. and 4) The development of the scaling-up handbook generated a new integrative body of knowledge that links democratic social learning with Buddhist-oriented development, aiming at holistic youth development across intellectual, mental, emotional, and moral dimensions.

Keywords: Civic Potential Development, Participatory Democracy, Youth

บทนำ

ในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นรากฐานของการพัฒนาและการธำรงรักษาระบบการปกครองที่ยึดโยงกับประชาชน เยาวชนในฐานะทรัพยากรมนุษย์และพลังอนาคตของชาติ จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เป็น “พลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ที่สามารถคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ แสดงออก และมีบทบาททางการเมือง การบริหาร การจัดการสาธารณะอย่างมีวิจารณญาณ และมีความรับผิดชอบ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Dahl, R. A. ที่เสนอมุมมองเชิงวิชาการว่า “ประชาธิปไตยที่มีความหมายต้องตั้งอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมและการเข้าถึงอำนาจตัดสินใจของประชาชน” และสอดคล้องกับแนวคิดของ Westheimer, J. & Kahne, J. ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกสาธารณะ เคารพสิทธิผู้อื่น และพร้อมร่วมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Dahl, R. A., 1957); (Westheimer, J. & Kahne, J., 2004) ดังนั้น การสร้างประชาธิปไตยระดับฐานรากในหมู่เยาวชน จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญต่อการพัฒนารากฐานทางการเมืองที่มั่นคง การเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องบทบาท สิทธิ หน้าที่ และช่องทางการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย จึงเป็นภารกิจร่วมของภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและนอกเมืองที่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้และกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนสะท้อนแนวคิด “ความเป็นพลเมือง” และ “พลวัตของสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย” ดังนี้ กันตภณ จงงามวิไล

และคณะ มีมุมมองว่า “ความเป็นพลเมืองที่ดี มิได้จำกัดเพียงสถานะทางกฎหมาย หากหมายถึงคุณลักษณะเชิงจริยธรรมและจิตสำนึกสาธารณะในการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ พลเมืองที่ดีจึงต้องเข้าใจสิทธิ ตระหนักหน้าที่ เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิผู้อื่น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน” (กัณตภณ จงงามวิไล และคณะ, 2568) ขณะที่ อภิวัฒน์ชัย พุทธรจ และนนธวัฒน์ มินิล สะท้อนว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องครอบคลุมทั้งการตรวจสอบอำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะ และการสร้างความโปร่งใส โดยมีการศึกษาและเทคโนโลยีเป็นฐานสำคัญในการเปิดพื้นที่สื่อสารอย่างเท่าเทียม” (อภิวัฒน์ชัย พุทธรจ และนนธวัฒน์ มินิล, 2568) และวีรนุช พรหมจักร เสนอว่า “เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทใหม่ในการแสดงความคิดเห็นและเคลื่อนไหวทางสังคม การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจึงควรมุ่งที่การรู้เท่าทันสื่อ การสื่อสารอย่างมีจริยธรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบเพื่อสร้างพื้นที่ประชาธิปไตยบนโลกออนไลน์” (วีรนุช พรหมจักร, 2568) โดยภาพรวม งานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมใน 2 มิติ คือ 1) แนวทางสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 2) บทบาทในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยได้พบช่องว่าง (Gap) สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) นโยบายสาธารณะตอบสนองคนรุ่นใหม่มากกว่าคนรุ่นใหม่เมื่อเยาวชนไม่ค่อยมีส่วนร่วม 2) การขาดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายบนทอนความชอบธรรมและความไว้วางใจต่อประชาธิปไตย และ 3) การสูญเสียโอกาสสร้างทักษะและวัฒนธรรมพลเมืองประชาธิปไตยตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งด้านการคิดเชิงวิพากษ์และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่าง “บริบทการพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยของเยาวชนยุคใหม่ในสังคมพุทธประชาธิปไตยศตวรรษที่ 21” กับ “ศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในมิติความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของเยาวชน” ดังนั้น การบูรณาการแนวคิดและหลักการเหล่านี้เข้ากับบริบทของจังหวัดยโสธร ซึ่งมีทุนทางวัฒนธรรมและพุทธธรรมที่เข้มแข็ง จะช่วยพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีจิตสาธารณะ รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน พร้อมกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านปัญญาและจิตใจ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาข้อค้นพบใหม่ (New Finding) ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้เป็นพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดยโสธร ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสมกับเยาวชนในพื้นที่ รวมทั้ง ผลลัพธ์จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางรัฐศาสตร์ โดยการนำเสนอผ่านนวัตกรรมรูปแบบการเสริมสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธรผ่านกระบวนการที่มีฐานจากบริบทจริงของท้องถิ่น
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาแล้วกับกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย และประเมินผลลัพธ์ด้านความเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย
4. เพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์บนพื้นฐานของผลการทดลองใช้จริง และจัดทำคู่มือสำหรับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชนในระดับจังหวัดที่สามารถนำไปขยายผลต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เพื่อสร้างและตรวจสอบนวัตกรรม การเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบ โดยดำเนินการตั้งแต่ศึกษาสภาพปัญหา สังเคราะห์ แนวคิด พัฒนารูปแบบ ทดลองใช้ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนในพื้นที่จังหวัดยโสธร มีรายละเอียด และขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ที่ดำเนินงาน ภายใต้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยกำหนดตัวแปรการวิจัย (Research Variables) จากผลการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปใช้เป็นฐานข้อมูล (Data Base) ในการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ตามหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) มีองค์ประกอบ คือ 1) บริบทด้านพลเมืองประชาธิปไตย 2) บริบท ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง 3) บริบทด้านการพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ 4) บริบท ด้านประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ 5) บริบทด้านพุทธศาสนากับประชาธิปไตย 6) บริบทด้านความฉลาดทางอารมณ์ ประชาธิปไตย และ 7) บริบทด้านสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ผู้วิจัยกำหนดคุณลักษณะที่สังเกตได้ของตัวแปรตาม คือ 1) ศักยภาพ พลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ที่ครอบคลุมถึงความสามารถของเยาวชนในการแสดงออกถึง คุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตยในมิติด้านความรู้ (Cognitive) ด้านเจตคติ (Affective) และด้านพฤติกรรม (Behavioral) และ 2) รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีรายละเอียด ดังนี้ 1) ประชากร (Population) เป็นนักเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ขนาดใหญ่ - กลาง - เล็ก) รวมทั้งสิ้น จำนวน 6,787 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 361 คน และ 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการวิจัย (Stakeholder) จำนวน 30 คน ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 4 ระยะ มีรายละเอียด และขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้ (นพวรรณ ชุมพล และธีรฤดี เอกะกุล, 2567)

ระยะที่ 1 (Research 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น ศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เพื่อประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการพัฒนา ศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร

ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ใช้กลุ่มตัวอย่าง 361 คน กำหนด ขนาดตัวอย่างจาก ตารางของ Krejcie and Morgan (รังสรรค์ โฉมยา และสมบัติ ท้ายเรือคำ, 2566) โดยจัดสัดส่วนที่เหมาะสมและ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามปลายปิด (Close-Ended Questionnaire) ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert) และได้เก็บข้อมูลการวิจัยตัวแปรที่สังเกตได้ (Observable Variables) จาก 7 ด้าน จำนวน 35 ข้อ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เช่น แกนนำเยาวชน ผู้นำชุมชน ครู ผู้ปกครอง และผู้มีประสบการณ์ตรง (Direct Experience) เป็นต้น ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จำนวน 30 คน จากนั้นทำการตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญ ตรวจสอบความถูกต้อง และเปรียบเทียบกับข้อมูลเชิงปริมาณด้วย

ค่า $PNI_{Modified}$ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน (ไพฑูริย์ โพธิ์สาร และสุนันท์ ศลโกสม, 2562)

ระยะที่ 2 (Development) ได้แก่ 1) การสร้างนวัตกรรม (Innovation) ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่ได้จากค่า $PNI_{Modified}$ และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง มาสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2) ชุดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ 3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 4) เกณฑ์ประเมินศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน (ผจงจิต อินทสุวรรณ, 2548)

ระยะที่ 3 (Research 2) การทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนจังหวัดยโสธร และการประเมินผล (Result) ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิด ชุดกิจกรรม คู่มือ และเกณฑ์ประเมิน ไปทดลองใช้ในพื้นที่วิจัยและในโครงการค่ายพุทธบุตรของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร พร้อมบันทึกผลที่เกิดขึ้นระหว่างทดลองใช้

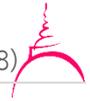
ระยะที่ 4 (Development 2) การยืนยันรูปแบบการใช้การประเมินแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน ใช้วิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงจากเกณฑ์ คือ ความรอบรู้ ชำนาญ และประสบการณ์ของผู้ประเมินเป็นหลัก การประเมินใช้วิธีการสังเกต การวิพากษ์ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์คุณภาพของรูปแบบฯ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ศุภมาส ชุมแก้ว และปัญญา ธีรวิทย์เลิศ, 2567)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยเริ่มจาก 1) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการลงพื้นที่สำรวจปรากฏการณ์ก่อนการทำวิจัย และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และสื่อออนไลน์เพื่อระบุขอบเขตและประเด็นสำคัญ 2) สร้างเครื่องมือวิจัยฉบับร่าง 3) เสนอและแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ 4) นำเครื่องมือวิจัยฉบับร่าง เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบมาตรฐานความตรงและความเที่ยง 5) ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผลการตรวจสอบมาตรฐาน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .704 - .893 และค่า IOC เท่ากับ .791 และ 6) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนในเขตพื้นที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดยโสธร ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีบริบทใกล้เคียงกันกับพื้นที่วิจัย จำนวน 30 คน ก่อนนำไปประยุกต์ใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ หากข้อมูลไม่ครบถ้วนจึงลงพื้นที่เก็บเพิ่มเติมแบบสุ่มบังเอิญ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จนข้อมูลอิ่มตัว โดยได้รับการรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (HECPRU 68 - 2 - 018 ลงวันที่ 9 กันยายน 2568) จากนั้นประสานโรงเรียนในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน กำหนดรหัส YKI:01 - YKI:30 เพื่อรักษาความลับพร้อมจัดสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน ตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามให้ครบตามกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบความน่าเชื่อถือข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangular Inspection) ได้แก่ ความเที่ยงด้านเวลา (ลงพื้นที่วิจัย 3 ครั้ง) ความตรงด้านข้อมูล (เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎี) และความเที่ยงด้านบุคคล (ใช้ผู้สัมภาษณ์/ผู้บันทึก 3 คนและให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบเนื้อหา ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป)

5. การพิทักษ์สิทธิ (Protection of Human Rights of Informants)

ผู้วิจัยปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์ ตามแนวทางสภาวิจัยแห่งชาติ (National Research Council of Thailand) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ครอบคลุมหลักการเคารพในศักดิ์ศรีของบุคคล (Respect for Persons) การไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Beneficence) และความเป็นธรรม (Justice) โดยคุ้มครอง

สิทธิผู้ให้ข้อมูลผ่านการขอความยินยอมอย่างรู้ข้อมูล การรักษาความลับและข้อมูลส่วนบุคคล การลดความเสี่ยงและผลกระทบ การเคารพสิทธิและศักดิ์ศรี การจัดเก็บและทำลายข้อมูลอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2560) และการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ (HECPRU 68 - 2 - 018 ลงวันที่ 9 กันยายน 2568) คณะผู้วิจัย ได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเริ่มจากการทดสอบการแจกแจงปกติ โดยพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ร่วมกับการใช้สถิติ Kolmogorov-Smirnov (K-S test) หากข้อมูลมีลักษณะเป็นปกติ จึงดำเนินการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รวมทั้งสถิติเชิงอนุมาน เช่น สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับการประเมินสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบ ใช้วิธีคำนวณดัชนี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) โดยมีสูตรการคำนวณ $PNI_{modified} = (I - D)/D$ เพื่อระบุระดับความต้องการจำเป็นให้ชัดเจนและเป็นระบบ (อรรถพร จินะวัฒน์ และสุบิน ยุระรัช, 2559)

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data Triangulation) ดังนี้ 1) ด้านเวลา ได้ตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่แตกต่างกัน 3 ครั้ง 2) ด้านข้อมูล ได้ใช้ผู้เก็บข้อมูล 3 คน และได้อ่านทวนข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความตรงกันของผู้บันทึก และเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีในบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) ด้านบุคคล งานวิจัยนี้ใช้ผู้เก็บข้อมูลมากกว่า 3 คน เก็บทวนซ้ำข้อมูลและเทียบผลโดยรวม และ 4) การสรุปเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การตีความ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์เนื้อหา แล้วอธิบายผลแบบเชิงพรรณนา (ตระกุล จิตวัฒนากร และคณะ, 2567)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบแบบสอบถาม 361 ชุด และทดสอบการแจกแจงด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov พบว่า $D = 0.085$, $p = 0.066 > .05$ จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ เหมาะสมต่อการใช้สถิติพารามेटริก (Parametric) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้อง จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความ และสังเคราะห์ ตามหลักระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ผลการนำเสนอมีความน่าเชื่อถือและเป็นระบบ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) สภาพและปัญหาของการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลความต้องการจำเป็น (Need Assessment) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร จำนวน 7 ด้าน คือ 1) บริบทด้านพลเมืองประชาธิปไตย 2) บริบทด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง 3) บริบทด้านการพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ 4) บริบทด้านประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ 5) บริบทด้านพุทธศาสนากับประชาธิปไตย 6) บริบทด้านความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย และ 7) บริบทด้านสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมมีความต้องการจำเป็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.67) เมื่อจำแนกผลการคำนวณด้วยค่าสถิติ PNI_{Modified} พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ (PNI = 0.5385) เป็นจุดหมายที่ต้องเร่งพัฒนามากที่สุด ลำดับที่ 2 - 4 คือ พุทธศาสนากับประชาธิปไตย, พลเมืองประชาธิปไตย, สังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 และ ลำดับที่ 5 - 7 คือ (PNI ต่ำกว่า 0.125) มีความจำเป็นน้อยกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มข้อมูลอื่น ๆ

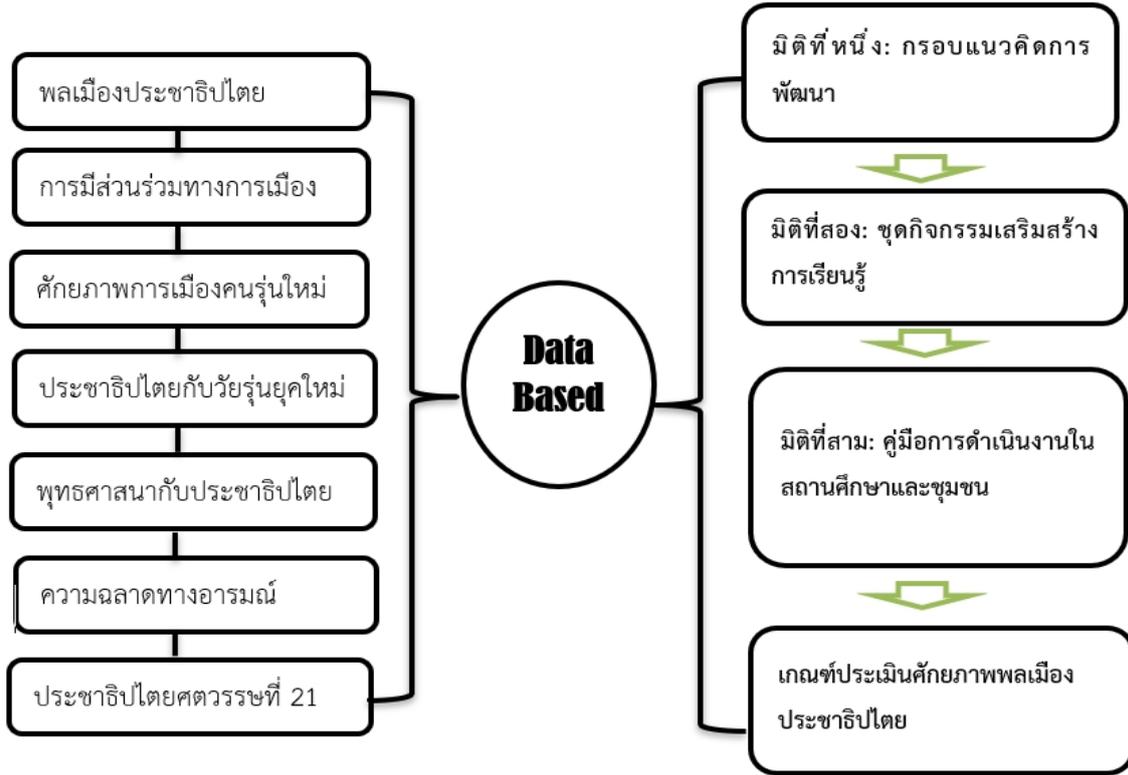

ประเด็นที่สอง ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรทั้ง 7 ด้าน (Pearson's Correlation) พบว่า 1) โดยภาพรวมค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ในช่วงระหว่าง - 0.11 ถึง + 0.07 ดังนั้นตัวแปรทั้ง 7 ด้าน จึงมีความเป็นอิสระต่อกันในระดับสูง 2) คู่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกมากที่สุด ได้แก่ “ความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย” กับ “ประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่” ($r = .05$) “พลเมืองประชาธิปไตย” กับ “ประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่” ($r = .04$) และ 3) คู่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบเล็กน้อย ได้แก่ “การพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของคนรุ่นใหม่” กับ “ความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย” ($r = -.11$) ซึ่งอาจสะท้อนว่าการตื่นตัวทางการเมืองบางลักษณะยังไม่สอดคล้องกับการจัดการอารมณ์เชิงสร้างสรรค์ในหมู่เยาวชน

ประเด็นที่สาม ผลการวิเคราะห์เชิงพหุคูณด้วยถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า 1) ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย ($\beta = 0.263, p < .001$) สะท้อนให้เห็นว่า “เยาวชนที่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ สามารถเข้าใจผู้อื่น และแสดงออกเชิงสร้างสรรค์จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้น” 2) รองลงมา คือ 2.1) การพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ ($\beta = 0.221$) และ 2.2) การมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง ($\beta = 0.176$) สะท้อนให้เห็นว่า “การได้รับการฝึกฝนและมีเวทีให้มีส่วนร่วมทางการเมืองส่งผลต่อการเติบโตเป็นพลเมืองประชาธิปไตย” และ 3) ตัวแปรทางพุทธศาสนาและสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 มีอิทธิพลทางบวกแต่ไม่ถึงระดับนัยสำคัญ (.061 และ .095) แสดงว่า “แม้มีบทบาทเชิงจิตวิญญาณและค่านิยม แต่ยังไม่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมเชิงประชาธิปไตยของวัยรุ่น”

ประเด็นที่สี่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) พบว่า เยาวชนจังหวัดยโสธร มีมุมมองประชาธิปไตยว่าเป็น “วิถีชีวิต” มากกว่า “ระบบการเมือง” ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย จึงควรขยายสู่การสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน ชุมชน และเครือข่ายเยาวชน การมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองของเยาวชนสะท้อนผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การคิดเชิงวิพากษ์ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมือง พร้อมพัฒนาเป็นผู้ร่วมขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 โดยมีพุทธธรรมเป็นรากฐานทางคุณธรรม เช่น หลักปัญญา เมตตา และความรับผิดชอบ ขณะเดียวกันเยาวชนให้ความสำคัญต่อการรู้เท่าทันสื่อ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการควบคุมอารมณ์อย่างมีสติ เพื่อให้ประชาธิปไตยเริ่มต้นจาก “ใจของคน” นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ยั่งยืน และสมดุลในสังคมไทยยุคใหม่

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร ผ่านกระบวนการที่มีฐานจากบริบทจริงของท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร มีองค์ประกอบหรือบริบทที่สำคัญคือ 1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2) ชุดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ 3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 4) เกณฑ์ประเมินศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย แสดงได้ดังภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 รูปแบบที่พัฒนาแล้วกับกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย และประเมินผลลัพธ์ด้านความเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย ผลการประเมิน พบว่า บทสรุปของการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญทั้ง 13 ท่าน ซึ่งประเด็นสาระสำคัญ คือ “การพัฒนาเยาวชนจังหวัดยโสธรให้เป็นพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ต้องบูรณาการการเรียนรู้ทางสังคม คุณธรรม จิตใจ และพุทธธรรมเข้าด้วยกัน เยาวชนควรได้รับการส่งเสริมให้คิดอย่างมีเหตุผล รู้เท่าทันดิจิทัล มีจิตสาธารณะ และมีสติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น พุทธศาสนาเป็นรากฐานของจริยธรรมและสติปัญญาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขณะเดียวกัน ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเองและผู้อื่น เกิดความเคารพในสิทธิและความแตกต่าง ซึ่งทั้งหมดนำไปสู่การสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคง สมดุล และยั่งยืนในศตวรรษที่ 21”

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 ผู้วิจัยจัดทำคู่มือรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน (ฉบับพกพา) และเผยแพร่แก่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยี หน่วยงานราชการ โรงเรียน สถานศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ นักการศึกษา นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป พร้อมทั้งนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาการเบี่ยงวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ในภาคการศึกษาที่ 2/2568

อภิปรายผล

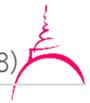
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเชื่อมโยงผลการพัฒนาและทดลองใช้นวัตกรรมกับวัตถุประสงค์การวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและบริบทของพื้นที่ศึกษาเพื่ออธิบายความหมายเชิงลึก ผลที่เกิดขึ้นจริง เสนอแนวทางเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาที่มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับชุมชนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่า มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 7 ด้าน ที่ส่งผลต่อศักยภาพพลเมือง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ครอบคลุมถึงความสามารถของเยาวชนในการแสดงออกถึงคุณลักษณะของพลเมืองประชาธิปไตย ในมิติของความรู้ (Cognitive) เจตคติ (Affective) และพฤติกรรม (Behavioral) ประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ ($\bar{X} = 4.13, S.D. = 0.67$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตถณ จงงามวิไล และคณะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยเชิงพุทธบูรณาการโดยภาคประชาสังคมในจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า ภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจหน้าที่พลเมือง ปลูกค่านิยมประชาธิปไตย และกระตุ้นการเคารพกฎเกณฑ์ผ่านกิจกรรมชุมชน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนสามารถร่วมกันทำนายความเป็นพลเมืองได้ร้อยละ 35.6 ขณะที่การยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ทำนายได้ร้อยละ 18.7 โดยหลักสังคหวัตถุช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองผ่านการเสียสละ การพูดอย่างเหมาะสม การปฏิบัติตามกฎของสังคม และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเท่าเทียม (กันตถณ จงงามวิไล และคณะ, 2568)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในจังหวัดยโสธร ผ่านกระบวนการที่มีฐานจากบริบทจริงของท้องถิ่น พบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2) ชุดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ 3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 4) เกณฑ์ประเมินศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย มีองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ 4.1) บริบทด้านพลเมืองประชาธิปไตย 4.2) บริบทด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง 4.3) บริบทด้านการพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ 4.4) บริบทด้านประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่ 4.5) บริบทด้านพุทธศาสนากับประชาธิปไตย 4.6) บริบทด้านความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย และ 4.7) บริบทด้านสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับการศึกษาของ วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนเผชิญปัญหาขาดทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ใช้เวลาส่วนใหญ่กับสื่อเทคโนโลยี และขาดพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ แนวทางสำคัญคือการจัดการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเยาวชน ในการพัฒนารูปแบบควมยืดหยุ่นวัฒนธรรม สันติวิธี และสิทธิมนุษยชนผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงสถานการณ์จริงและบริบทท้องถิ่น พร้อมส่งเสริมบทบาทครูในฐานะ “ผู้อำนวยความสะดวก” บูรณาการหลักสูตรโรงเรียนกับกิจกรรมชุมชน และพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ที่เน้นทักษะชีวิต ประชาธิปไตย และคุณธรรมจริยธรรม (วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ, 2568)

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาแล้วกับกลุ่มเยาวชนเป้าหมาย และประเมินผลลัพธ์ด้านความเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย คณะผู้วิจัยได้ทดลองใช้นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2) ชุดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ 3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 4) เกณฑ์ประเมินศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตย และการศึกษาผลลัพธ์ (Result) ในพื้นที่การวิจัย คือ โรงเรียนยโสธรพิทยาคม โรงเรียนคำเขื่อนแก้วชนูปถัมภ์ โรงเรียนทรายมูลวิทยา และกิจกรรมโครงการค่ายพุทธบุตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร พร้อมทั้งการบันทึกผลที่เกิดขึ้นในช่วงทดลอง พบว่า เยาวชนมีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเคารพความคิดเห็นผู้อื่น การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พลวัฒน์ ชุมสุข และลลดาภัทร หมั่นกลาง เรื่อง “แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา: กรณีศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง อายุเฉลี่ย 15.52 ปี กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

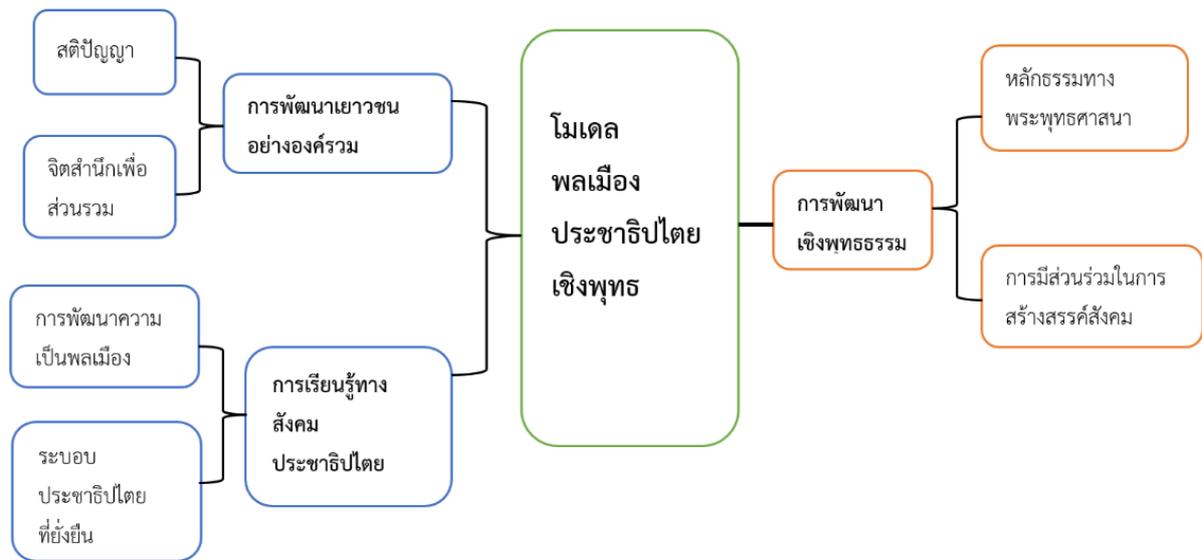

และอาศัยอยู่กับบิดามารดา โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งด้านการแสดงออก ความเข้าใจ และทัศนคติ อยู่ในระดับมาก องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก คือ 1) ด้านศีล เน้นการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง ผ่านกิจกรรม เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียนและงานจิตอาสา 2) ด้านสมาธิ มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจผ่านการฝึกสมาธิ การสะท้อนคิด และการศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญ และ 3) ด้านปัญญา ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักพุทธธรรม มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ตรงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียน การแสดงความคิดเห็น และการทำโครงการจิตอาสา (ศีล) พัฒนาจิตใจและสติปัญญาผ่านการฝึกสมาธิ การสะท้อนคิด และการศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญ (สมาธิ) ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ เช่น แพลตฟอร์มประชาธิปไตยดิจิทัล และ การใช้เทคโนโลยีในการจำลองสถานการณ์ (ปัญญา) (พลวัฒน์ ชุมสุข และลลดาภัทร หมั่นกลาง, 2568)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อปรับปรุงและพัฒนาารูปแบบให้สมบูรณ์บนพื้นฐานของผลการทดลองใช้จริง และจัดทำคู่มือสำหรับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชนในระดับจังหวัดที่สามารถนำไปขยายผลต่อได้ ผลการวิจัยพบว่า การยืนยันรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร ใช้วิธีการประเมินแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) สะท้อนข้อมูลว่า “การสร้างพลเมืองประชาธิปไตยยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนาเยาวชนอย่างองค์รวม ทั้งด้านปัญญา จิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม” สอดคล้องกับการศึกษาของ ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามควรมีคุณลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1.1) ความรับผิดชอบตนเอง 1.2) การเคารพสิทธิของผู้อื่น 1.3) การเคารพความแตกต่าง 1.4) การเคารพหลักความเสมอภาค 1.5) การเคารพกติกา และ 1.6) ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งส่งเสริมประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมือง ได้แก่ 2.1) ทัศนคติ 2.2) ค่านิยม 2.3) ความเชื่อ และ 2.4) ความรู้ โดยสามารถทำนายแนวโน้มของความเป็นพลเมืองได้ร้อยละ 60.6 รวมทั้งหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะหลักสัพพริสธรรม 7 ประการ สามารถทำนายแนวโน้มได้ร้อยละ 67.7 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวคิดทางพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นพลเมือง และ 3) การประยุกต์ใช้หลักสัพพริสธรรม 7 ประการ ได้แก่ 3.1) การรู้จักเหตุ 3.2) การรู้จักผล 3.3) การรู้จักตนเอง 3.4) การรู้จักประมาณ 3.5) การรู้จักกาลเวลา 3.6) การรู้จักชุมชน และ 3.7) การรู้จักบุคคล สามารถช่วยเสริมสร้างวิจรรย์ญาณ ความร่วมมือ และประชาธิปไตยที่มั่นคงในระดับท้องถิ่น (ปลื้มจิต ลาภอุดมเลิศ และคณะ, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนจังหวัดยโสธร” ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (New Finding) ในเชิงบูรณาการระหว่าง “การเรียนรู้ทางสังคมประชาธิปไตย” และ “การพัฒนาเชิงพุทธธรรม” โดยผลการวิจัยพบว่า การสร้างพลเมืองประชาธิปไตยยุคใหม่จำเป็นต้องพัฒนาเยาวชนอย่างองค์รวม ทั้งด้านปัญญา จิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม องค์ความรู้ใหม่นี้เสนอ “โมเดลพลเมืองประชาธิปไตยเชิงพุทธ (Buddhist Democratic Citizenship Model)” ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติหลัก (Dimension) ได้แก่ 1) การพัฒนาเยาวชนอย่างองค์รวม 2) การพัฒนาเชิงพุทธธรรม และ 3) การเรียนรู้ทางสังคมประชาธิปไตย การบูรณาการทั้ง 3 มิตินี้จะช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็น “พลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ” ที่มีสติ ปัญญา และจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นำไปสู่สังคมประชาธิปไตย ดังภาพที่ 2 โมเดลพลเมืองประชาธิปไตยเชิงพุทธ

ภาพที่ 2 โมเดลพลเมืองประชาธิปไตยเชิงพุทธ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า บริบทของการพัฒนาศักยภาพพลเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนใน จังหวัดยโสธร คือ “ความเป็นประชาธิปไตยกับวัยรุ่นยุคใหม่” เป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุด (PNI = 0.5385) การมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองของเยาวชนสะท้อนผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การคิดเชิงวิพากษ์ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เยาวชนตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของพลเมือง พร้อมพัฒนาตน เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 บนฐานพุทธธรรม โดยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพลเมือง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชนในจังหวัดยโสธร ประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดการพัฒนา 2) ชุดกิจกรรม เสริมสร้างการเรียนรู้ 3) คู่มือการดำเนินงานในสถานศึกษาและชุมชน และ 4) เกณฑ์ประเมินศักยภาพพลเมือง ประชาธิปไตย ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า เยาวชนมีพัฒนาการด้านความรู้ เจตคติ พฤติกรรมประชาธิปไตยดีขึ้น ทั้งการเคารพความคิดเห็นผู้อื่น การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และความฉลาดทางอารมณ์ประชาธิปไตย การสร้าง พลเมืองประชาธิปไตยยุคใหม่จึงต้องพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวมทั้งด้านความคิด จิตใจ อารมณ์ และคุณธรรม ในเชิงนโยบาย เสนอให้สถาบันการศึกษาและนักวิจัยนำรูปแบบนี้ไปใช้พัฒนาหลักสูตรอบรมเยาวชนพลเมือง ประชาธิปไตยที่บูรณาการพุทธศาสนากับประชาธิปไตย และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาติดตามผลระยะยาว ด้านพฤติกรรม การมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำทางสังคม ส่วนการวิจัยต่อไป ควรขยายไปยังจังหวัดอื่นในเขตพื้นที่ ภาคอีสานและภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบบริบทสังคม วัฒนธรรม และศาสนา และสร้างฐานความรู้เชิงเปรียบเทียบ สำหรับข้อเสนอเชิงนโยบายระดับพื้นที่และภูมิภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กันตภณ จงงามวิไล และคณะ. (2568). การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เชียงพุทธบูรณาการโดยภาคประชาสังคมในจังหวัดลำพูน. วารสาร มจร.ทริภุญชัยปริทรรศน์, 9(1), 197-209.
 ตระกูล จิตวัฒนากร และคณะ. (2567). การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านนักวิจัย: กลยุทธ์เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. Research Community and Social Development Journal, 18(3), 521-532.

- นพวรรณ ชุมพล และธีรวุฒิ เอกะกุล. (2567). การวิจัยและพัฒนา: กระบวนการและแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะครู ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Ubon Ratchathani Journal of Research and Evaluation*, 13(2), 129-139.
- ป्लीมจิต ลาภอุดมเลิศ และคณะ. (2568). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(3), 32-46.
- ผจงจิต อินทสุวรรณ. (2548). การใช้สถิติในงานวิจัยทางภาษา. *วารสาร JOLING (Journal of Language and Linguistics)*, 24(1), 45-58.
- พลวัฒน์ ชุมสุข และลลดาภัทร หมั่นกลาง. (2568). แนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา:กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมืองพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 10(2), 273-283.
- ไพฑูริย์ โพธิสาร และสุนันท์ ศลโกสุม. (2562). การใช้สถิติอ้างอิงทดสอบสมมติฐานในการวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนของครู. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 8(2), 1-8.
- รังสรรค์ โหมงยา และสมบัติ ท้ายเรือคำ. (2566). เทคนิคการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 42(4), 566-584.
- วีรนุช พรหมจักร. (2568). เยาวชนยุคใหม่กับอนาคตการเมืองไทย: การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่*, 2(1), 11-23.
- วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ. (2568). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชนในจังหวัดปัตตานี. *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*, 5(1), 137-152.
- ศุภมาส ชุมแก้ว และปัญญา ธีรวิทย์เลิศ. (2567). รูปแบบการบริหารงานโดยใช้วิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในงานวิจัยด้านการบริหารการศึกษา. *วารสารคุรุสภาวิทยากร*, 5(3), 15-28.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2560). จริยธรรมการวิจัยในคน. *วารสาร Thai Dent Public Health Journal*, 22(2), 70-72.
- อภิวัฒน์ชัย พุทธจร และนนธวัฒน์ มีนิล. (2568). พลเมืองกับบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(2), 89-102.
- อรรณพ จินะวัฒน์ และสุบิน ยุระรัช. (2559). การเลือกใช้ระเบียบวิธีทางสถิติให้เหมาะกับปัญหาวิจัยทางการบริหารการศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 1396-1415.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.
- Westheimer, J. & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, 41(2), 237-269.